

Predga

od tih novih

Kristjanov v' Ameriki

(Na novega leta den 1834.)

1 8 3 4.

S' zherkami bratov Tanzér.

Potem kak je osem dni preteklo, Luk. 2.

D 21674

2 6.8.1954/266

Perzhetek.

Ne samo osem dni, ne samo osem tjednov ali mészov je pále preminolo, temuzh 365 dnov, to je 52 tjednov ali 12 mészov je s' tim vzheranjim dnevom vu vezhnošt tá se fkrilo. Tak leto sa letom, eno ítolétje sa drugim odide, ja na taushente so she léta pretekle, ino je nizh drugo od njih ne prék ostàlo, kak njih íhtevilo, ino spomin na to, kaj se je v' njih dobrega ali hudega godilo. Ti vzheranji den ali tak kak ti dnefhni je nam všem en den shalofstnega ino veselega spomina. Shalofstni postanemo,

kader se smislimo, kak se nam je dosdaj
vzháfi hudo godilo; se pa tudi rasveselimo,
kader se smislimo, kaj smo dosdaj dobrega
od Boga sadobli. Da pa smo she vzhera
meli priliko toto premisfhlenje storiti, ino
nje tudi dnef vsaki posebi storiti sna, tak
hozhem dnef kak na novo leto vashe misli
prék morja tá v' ti novi svét ali v' Ameriko
k' naslim novim v' Kristufi bratom ino
sestram pelati, hozhem vam pokasati 1.) Kak
je v' Ameriki, sosebnó v' gornji,
dosdaj bilo sa kerfhanfsko — ka-
tolfhko vero v' obzhinfkem. 2.) Kak
lastno v' ti fhkofii Cincinati.

Raspelanje.

Amerika, ti najvekfhi is tih fhtireh talov
fveta, je od naf proti sahodi leshozha, ino
je med nafhoj Europoj ino Amerikoj to velko
Atlantsko morje, po kerem se per dobrem
vremeni má najmenje 30 dni pelati, perle
kak je na Amerikanski semli. V' toti tal
fveta so fhe le pred 340 létmi ti prvi is
nafhe Europe prifhli. Potli so 'Shpaniari ino
Portugisi, potem tudi Englendari ino Fran-
zosi, ter Nemzi se na morje spuštili, ino se
v' Ameriko podali. Tam so oni s' timi div-
jimi pervimi stanovniki strafhno se bojuvali,
doklam so nje premagali, ino se tam nasta-
nili ino vdeshelili.

1.) Kak je tedaj tam v' Ameriki,
sofebno v' gornji dosdaj bilo sa
kerfhanfko — katolfhko vero v'
obzhinfkem? Zhe ravno so v' spodno

ali dolno Ameriko, kero so 'Shpaniari ino Portugisi najperle pod svojo oblast spravili, prezi tudi katolfski Mefhniki ali Mifionari prifhli predgat od tega, keremi je dano to Ime Jefus, njih je vender nishe ne htel poflufhati, kajti Amerikanzi so se ne mogli previshati, ka bi vera totih prihodnih, ki so tak ftrafhno nefmilno s' njimi delali, mogla ta prava vera biti; fhe le kres dugo so poboshni Mifionari te divje Amerikanze nagovorli, ka so kerfhanfko vero gorvseli, ino fv. kerft prijeli. To se pa je v' toti dolni Ameriki dofti perle sgodlo, kak v' gornji. Toto so Englendari dugo potli pod svojo oblast spravili, ino so oni, ter tudi Franzosi ino Nemzi po zhafih se tam naftanili ino vdeshelili. Tudi tu so te od njih premagane divje perve ftanovnike preobrazhali, pa malo na katolfsko vero, vekfhital le bol na luterfsko krivovero. Ja pred 70 letmi fhe je katolfskim Mefhnikom pod fmertjo prepo vedano bilo, se v' tiftih krajih perkasati, ino tak so le nekeri Jefuitari v' enem kraji nekaj tiftih Haidov na kerfhanfko - katolfsko vero obernili, pa fhe toti Katolizhanzi so sa fvoje vere volo od tih luterfskih Eng-

lendarov mogli doſti preſtati, ino ſe vſega ſnebiti, njih Meſhniki ſo ſe pa na ſkrivnem mogli ſdershavati, ino ſadnih zelo pobegnoti. Potli je ravno dopuſheno gratalo, tudi katolſhko vero tam raſfhirjavati, ſo pa vender Luterani ino drugi Krivoverniki ſi vſo ſkerb vſeli, ino ſhe ſi njo ſdaj vſemejo, zhe morejo ſvojo Krivovero povekſhati, naſhi veri pa k' prezški biti. To ſe tudi lahko ſgodi, kajti je katolſhkih Meſhnikov tam mozhno malo. Ahi per vſem tem je mozh boſhja tak ozhitno nad katolſhkoj veroj, ka ſe ona na zhudeſhno viſho povekſha. Ti divji Indianari na luterſhke Miſionare malo porajtajo, le katolſhke Meſhnike ſhtimajo, ino ravno od Luteranov njih doſti k' naſhi zirkvi perſtopi, ja zelo njihovi predgari poſtanejo katolſhki Meſhniki, njih ſhene pa grejo k' Nunam. Tak je 's tega ſhenfovega ſernzheza ſhe eno preze velko drevo ſraſlo tam, gde namer neblo ſ'hajati namenlo. Sato ſe Englendari ſami nemorejo prezhuditi, kak je tam katolſhka vera mogla tak gorvſeti v' enem zhafi, kader je v' drugih krajih tak ſavershena ino ſmertno ſovraſhena bila, v' enem zhafi, kader je ti viſhiſh poglavar te zirkve 's Rima pregnan

ino kak en vlovlen na Franzosko odegnan. Ja, ravno ob zhafi njenega sanizhanja se je kerfhanfko - katolfhka vera v' gornji Ameriki tak povekfhala, da sdaj, ki je fhe pred 50 létmi ne eni fami fhkofii glasa bilo, she majo devet fhkofii, ino eno vishifhfhkofio; povekfhala se je kerfhanfko - katolfhka vera, zhe ravno je na mestah katolfhkih Mefhnikov ne vezh kak trije ali fhtirje v' eni zeli fhkofii, ino ena fara, kera je na 20 mil velka, nema vezh, kak enega famega Mefhnika; povekfhala se je tota vera per enem ludstvi, od kerega se po pravizi rezhti more: Tim vbogim se Evangelium predga. Kajti toti ludje so na mestah tak firomazhki, ka nemajo drugih hish, kak is fkorje napravlene ino s' koshami pokrite fhatore, ino njihove zirkve so famo 's berven vkupnapravlene ino s' fkorjami pokrite, boshnefhe, kak pri naf gumne. Toti ludje sato tudi Mefhniki nemajo kaj dati, zhe bi ravno ker htel pri njih oftati. Potem pa pride, ka se najdejo takfhni, kerí so 20, 30, ja 50 lét ne Mefhnika pred ozhi dobli, ino se sato nesgruntano veselijo, zhe se vzháfi ker k' njim nameri, kerega tedaj s' gordershezhi-

mi rokami profijo, da bi njim predgal. Najbol siromazhki so ti divji Indianari. Toti se ravno povsod, najbolj pa v' ti fhkofii Cincinnati snajdejo.

2.) Kak je te ali sa kerfhanfko-katolfhko vero dosdaj bilo lastno v' ti fhkofii Cincinnati? Tam she ne dugo, kaj so ti vbogi Indianari sami Haidi bili, zhe ravno she so od katolfhkih Misio-narov vedli — Haidi, ker i v' nesnano velikih lefeh se sdershavajo, ino od sverine ino korenja shivijo — Haidi, ker i funze, mesez, ter sfoje domazhe malike molijo, ino njim ofrajejo, ino so puni prasnih vër — Haidi, ker i majo to vero, da, kader zhlovek vmerje, njegova dusha more prék ene velke derezhe vode po enem na vodi sibajozhem drevi iti, ino zhe od flaboosti nemre 's totega dreva vun na kraj fkozheti, tak vu vodo padne, no tam zherna shaba 's nje grata — Haidi, ker i na mestah zelo nagi, ino kakti druga sverina okol derzhejo, ino eni is njih ne-majo nibenega snanja ne od pravega, ne od krivih Bogov. Med tote kufernokoshne divje ludi, kere je Gospod Bog tak dugo

puštil v² temi tega neverstva okol bloditi, so se tedaj pred nekimi létmi najperle en franzofski Mifionar s' imenom Deshan podali, ino so v' tem kraji Vaganakisi, to se pravi per plantavem drevi, stan vseli, ino prezi so ti dobri Indianari njim eno zirkev, en hramez, no eno sholo postavili, vse 's ber-ven vkupnarejeno ino s' fkorjami pokrito. Toti Mefhnik so si došti sadeli sa preobernenje tih vbogih Haidov, ino so njih tudi ti dve leti, kaj so tam bili, 600 na ker-fhanfko vero obernili. Oni so tudi njihove otroke sami sholali, svun shole pa nje vuzhili njiva delati, ino nje obsejati, ena poboshna shena je pa deklinze vuzhila shenfko, delo lepo opravlati. Da pa so toti Mifionar na-saj v² svojo domovino se podali, tak so pred tremi letmi ti krainfkošlovenfki Mefh-nik Fridrich Baraga sapuštli svojo domo-vino, svojo rodbino, svojo grajshinfko er-bio, ino so is lubesni k' tistemi, keremi je dano to Ime Jefus, se podali na morje, ino v² Ameriko ravno tá, kak so perle ti fran-zofski Mefhnik bili, k' totim novim nafhim Ravenkristjanom, ino tim fhe sapuſhenim nafhim bratom ino ſeftram. Tam oni kak

en pravi Apofhtol te vboge divje k' ti isvoleni zhredi tih Pravovernih spravljajo, ne gledezhi na svoj boshni hramez, gde njim povfod noter tezhe, po simi pa ne sa obftati — ne gledezhi na svojo firomazhko shivljenje, kí drugo ne dobijo, kak kaj njim gdo 's lefa ali 's jaga pernefe — ne gledezhi na te dalne ino teshke pote, kere doftikrat sa timi sapufhenimi vbogimi Haidi ftorijo, vzhafi vezh dni po famih goftih lefeh no pufhavah tak dugo idozhi, ka pale pridejo do takfhih is fkorje narejenih fhatorov, gde te vboge divje gorpoifhejo, ino Bog njihovo Apofhtolſko delo tak poshegna, da ne premine fkoru ne en den, ka nebi nekerih v' to pravo zirkev noter pelali, ino ka drugi Mifionari od njih rezhejo: Toti Mefhnik dela zhudeshe tega svelizhenja — pa njim tudi nibeden trud ne prevelki, nibeno menkanje ne preteshko, da le te lube dufhe is teme vun, ino k' totemi perpelajo, keremi je dano to Ime Jefuf. Ti divji Indianari pa tudi totega svojega Mifionara mozhno fhtimajo ino sa lubo majo, ja oni ſo dalezh okoli ſhe v' poſebni zhaſti, tak da vzhafi odsdalez ker divji k' njim pride, njih pro-

fit, da bi tudi hteli tá no tá priti sv. Evangerja osnanjuvat, kajti tudi tisti no tisti shelijo v' kerfhanfski veri podvuzheni ino kerfheni biti — ino ti Mefhnik grejo po tih nesmerno velkih lefeh, se pelajo po tih velkih jese-rah, ino oni pridejo k' takfhnim, kerí so s' svoje shive dné ne Mefhnika vidli, pa njih s' veseljom gorvsemejo. Oni si okoli tega Mifionara dolspofedejo, ino njih poslušajo ino preshtimavajo, ti Mefhnik pa, potem kak she od vse fele drugih rezhi vunsguzhijo, sazgnejo od kerfhanfsko — katolfhke vere njim praviti, ino njim ne treba drugega nago-varjanja, ti divji Haidi so she perpravleni kerfhanfsko vero gorvseti, ino sv. Kerst prijeti. To se temi lubesnivemi Mefhniki tak veselí, ka na ves svoj trud no stradanje posabijo, ino nemorejo sadofti Bogi sahvalti sa to gnado, kaj je njih si svolil sa enega Apofhtola tih Haidov.

Pa tudi nad timi Novopreobernjenimi imajo pravo serzhno veselje, sakaj toti so pravi Kristjani, oni tá pustijo opianenje, tá pustijo nezhistivanje, ino se greha slo bo-jiijo; oni grejo vsaki den v' zirkev, po ne-

delah pa vezhkrat, oni po gosto grejo k' spovedi, oni majo pravo kerfhanfko lubesen, pravo sloshnost no lepi mir med sobom; njihova pravizhnost je tak velka, da zhe ker kaj sgubi, imajo na sred vesi, eno drevo, na tisto vsakfhi gorobesi, kaj gde najde, ino tak vsakfhi to svoje tam pále najde. Njihov Mefhnik so pri njih v' takfhem poshtenji, ino njim takfho pokornost skashejo, ka vse zhistá ino radi storijo, kaj njim koli toti njihov duhovni vishar narozhijo ali velijo. O to so eni lubesnivi Kristjani! K' totim ludem so fhe en Mefhnik 's nashih krajov se podali, najmre ti vogerfko - flovenfki Mefhnik Andrafh Viszozky. Vezhni Bog poshegnaj tudi njihovo Evangelfko delo k' njihovem lastnem serzhnem veselji, ter k' zhasni frezhi, ino k' vezhnema svelizhanji tih novih Pravovernih.

Dokonzhanje.

Od tega sem vam tedaj dneš htel povedati, najmre, kak se je v' Ameriki sa kerfhanfko

— katolfhko vero dosdaj godilo, ino sem vam od tega sáto htel povedati, ka bi preshtimali, kaj sa eno nesgruntano dobroto je Bog nam ino nafhim davnim starfhim skus to, kaj nam je luzh te prave vere dal, skasal pred totimi toshnimi nafhimi brati ino sestrami, kerí fhe le kumaj sdaj ino fhe sdaj ne vfi so sadobli toto nesgruntano velko gnado. Jas sem od tega k' vam govoril, ka bi vidli, kak dalezh so vam toti novi Kristjani s' svojim lepim ino pravizhnim sadershanjom naprej. Jas sem od tega k' vam govoril, da bi Boga profili fhé sa preobernenje tistih Haidov, kerí fhe so v' temi tega neverstva ino malikuvanja. Jas sem od tega k' vam govoril, ka bi vi dnes, kader bo ofer sa tote nove Kristjane, s' enimi malimi darmi se na nje smislili sa novo leto is lubesni k' tistemi, keremi je dano to Ime Jesuf. Amen.

Anton Krempf,

Farmeshter per sv. Loyrenzi
svun Ptujá.

Approbation.

Gegen die Drucklegung der vorliegenden Predigt wird in geistlicher Beziehung kein Anstand befunden.

Von dem F. B. Seckauer Ordinariate zu
Grätz am 12. März 1834.

Roman, m. p.

J. Prasch, m. p.
Secretär.